

שקלה וטריה

— סכום על דף היומי —

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא)

לעלו שמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

בבא קמא א

הזיקה בגופה דרך הילוכה, בשערה דרך הילוכה, שנדבקו כלים בשערה וגררתן
ושברתן, בשליף משאו¹⁰ שעליה, בפרומביא¹⁰ שבפיה, בזוג שבצוארה.
(קושיה) מאי שנא רגל: דהזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך,
הני נמי הזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך?
(תירוץ) אלא תולדה דרגל כרגל. וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור.

תולדה דבור

זְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בֹּרֵךְ אֹרֶךְ-יָמָיו וְיִשְׁמַח בְּעַמְּלוֹתָיו וְיִשְׂמַח בְּעַמְּלוֹתָיו וְיִשְׂמַח בְּעַמְּלוֹתָיו
מת ובין הוזק):
בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו :

תולדה דבור מאי ניהו?

אילימא אב: עמוק י' טפחים דכך דרכו להמית. ותולדה: ט'.
(קושיה) לא ט' כתיבי, ולא י' כתיבי?
(דחיה) הא לא קשיא - והמת יהיה לו אמר רחמנא, וקים להו לרבנן: י', עבדן
מיתה, ט', נזיקין עבדי מיתה לא עבדי.

(קושיה) סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין? ר"ל מדיוק הפסוק לומדים נזיקין,
דהיינו שהפסוק של 'המת יהיה לו' שדיבר בבור עשרה שיש בו עומק כדי להמית, ומשמע
שפחות מזה, במיתה אינו חייב אך בנזיקין חייב. פירוש אחר: נזיקין מפורש בפסוק לפני 'ונפל
שמה' שמשמע בין מת בין הוזק (בעל השור ישלם) אמנם אם מת בבור ט' פטור ממיתה כיוון
שאין לבור כדי להמית.

בור – הפקיר / לא הפקיר

הגמרא מנסה להסביר את דברי רב פפא לענין בור, כדלהלן:
אלא אבנו סכיננו ומשאנו שהניחן ברשות הרבים והזיקו:
היכי דמי: אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור – ר"ל כל תקלה שאדם
עושה ומפקירה חייב משום בור, והיינו כמו בור שהוא ברשות הרבים והתורה חייבה על עסקי
פתיחה וברייה ה"ה שאר דברים.

[עד כאן דף ג עמוד א]

ואי דלא אפקרינהו:

אי לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו, היינו בור שסובר שכל תקלה היינו בור.
ואי לרב דאמר כל תקלה שלא הפקירה, כולם משורו למדנו¹¹, היינו שור, והרי אמרנו
לעיל שתולדה דשור כשור.
ואפילו לשמואל שסובר שדינו כבור, מדוע אינו חייב כדלהלן:

מאי שנא בור: שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך, הני
תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך.
אלא תולדה דבור כבור.

מבעה

וכי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה. מאי ניהו?
אי לשמואל דאמר מבעה זו שן - הא אוקימנא תולדה דשן כשן?
אי לרב דאמר מבעה זה אדם - מאי אבות ומאי תולדות אית ביה?
וכי תימא:
אב: ניעור
תולדה: ישן

למדנו מהפסוק הנ"ל, שני סוגי נזיקין: רגל ושן, והברייתא הוכיחה מפסוקי התנ"ך שכן משמעות
הלשון. עתה הגמרא מקשה מדוע צריכים להוכיח לשן וגם לרגל, שהיה מספיק להוכיח לאחד
מהם ואת השני היו יודעים ממילא, שאל"כ על מה הפסוק מתייחס:

אמר מר ושלח זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור:
(קושיה) טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור, הא לאו הכי במאי
מוקמת לה?
אי קרן – כתיב?
אי שן – כתיב?
(תירוץ) איצטריך סד"א אידי ואידי אשן:

והא דמכליא קרנא – 'וביער' שמבער לגמרי.

הא דלא מכליא קרנא - 'ושלח' כגון שאכלה ערוגה וסופה לחזור ולצמוח.

[ואין להקשות שיהיה כתוב כשלא מכליא קרנא וכו' כשמכליא קרנא, ואז יהיה מוכרח לומר
שהפסוק בא ללמד לרגל גם כן. שאם כן, הייתי אומר שהפסוק דיבר על הדבר המסתבר יותר
דהיינו כשמכליא קרנא בלבד.]

קמ"ל – שפסוק אחד לשן ופסוק אחד לרגל.

והשתא דאוקימנא ארגל, שן דלא מכליא קרנא מנלן?
דומיא דרגל:

מה רגל לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא שלא כתיב 'וביער', אף שן
לא שנא מכליא קרנא ולא שנא לא מכליא קרנא.
עתה הגמרא מקשה לצד אחר, מדוע הוצרך להוכיח ש'וביער' היינו שן.

אמר מר ובער זו השן וכן הוא אומר כאשר יבער הגלל עד תומו.

(קושיה) טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל עד תומו, הא לאו הכי במאי
אוקימנא לה?
אי קרן - כתיב?
אי רגל - כתיב?

(תירוץ) איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל:

הא דאזיל ממילא.
הא דשלח שלוחי.

קמ"ל – שפסוק אחד לשן ופסוק אחד לרגל.

והשתא דאוקי אשן, רגל דאזלה ממילא מנלן?

(תירוץ) דומיא דשן: מה שן לא שנא שלחה שלוחי, ל"ש דאזל ממילא שלא כתוב
'ושלח', אף רגל, לא שנא שלחה שלוחי, לא שנא אזלה ממילא.

(קושיה) ולכתוב רחמנא ושלח ולא בעי וביעור: דמשמע רגל, משלחי רגל השור
והחמור, ומשמע שן, ושן בהמות אשלח במ.

(תירוץ) אי לאו קרא יתירה - ה"א או הא או הא:

או רגל דהזיקו מצוי,

או שן דיש הנאה להזיקו.

(קושיה) מכדי שקולין הן? ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת.

(תירוץ) אצטריך 'וביער' סד"א הני מילי היכי דשלח שלוחי בכוונה לשדה חברו, אבל
אזלא ממילא לא, קמ"ל 'וביער', ולכן בא רגל ולומד ממנו שאפילו שלא שלח, ואזיל ממילא.

תולדה דשן

הגמרא מבארת מה הן התולדות של שן, ואחר כך תקשה לרב פפא דלעיל, שהגמרא

תירצה שתולדותיהן לאו כיוצא בהם מתייחס על שן ורגל.

תולדה דשן מאי היא?

נתחככה בכותל להנאתה והפילתו וטינפה פירות להנאתה דהיינו שנתגלגלה עליהן
כדרך סוסים וחמורים, וזה דומיא דשן, שיש הנאה להזיקה.

מאי שנא שן, דיש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך,

הני נמי יש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך?

אלא תולדה דשן כשן.

וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל-

תולדה דרגל

תולדה דרגל מאי היא?

¹⁰ איירי אלא בבור י' ובורשלימי דריש דהוה ליה למיכתב כי יפתח איש כי יכרה איש בור, למח
כתיב בור בור אלא חד בור למיתה וחד בור לנזקין ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקי' דקרא
דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בור עשר ולא איתורא:

¹¹ תוספות ד"ה שורו למדנו. היינו קרן, דשן ורגל פטורין ברה"ר. ובאבנו וסכיננו אין לחלק בין
תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בבעלי חיים וא"ת היכי גמר משור מה לשור שכן ב"ח
וכוונתו להזיק ומפרש רשב"ם דאיתי מבור ושור ממה הצד ולקמן גבי הצד השוה [המובא
במשנה, שהגמרא שואלת מה בה לרבות] דקאמר אביי לאתווי אבנו וסכיננו, לא גרס אי לרב
דאמר כולם משורו למדנו היינו שור דלרב א"ש דבמה הצד אתי' כדפרשי' אבל קשה כיון דמבור
נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור ולקמן בהמניח (דף כח). מחייב בהו רב כלים גבי נשבר כדו:

¹² תוספות ד"ה לא י' כתיב ולא ט' כתיב. תימה דבפ' הפרה (לקמן דף נ: ושם) תנן מה בור יש
בו כדי להמית עשרה פ"י בקונט' דסתם בור יש בו י', א"כ י' כתיב ועוד קשה דהכא דריש מוהמת
יהיה לו ועוד דבסמוך פריך סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין ופי' הקונט' (פירוש א') דנפל
שמה שור משמע בין מת בין הוזק, א"כ כי דרשינן שור ולא אדם הוה ליה למעט נמי אדם מנזקין
ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה וצריכי שור ולא אדם הוה ליה למעט נמי אדם מנזקין
אמינא כל דקטיל ואפילו אין בו כדי להמית, ואי כתיב בור, הוה אמינא דוקא בור ולא שייח ומערה
דצורת הכתוב הוה ולהכי איצטריך תרתייהו, והכי פריך לא ט' כתיב ולא י' כתיב בהדי' ומסיק
סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין פירוש כיון דבור י' לא כתיב בהדיא אלא מפקי' מסברא
מוהמת יהיה לו דבעינן כדי להמית וקים להו לרבנן דהיינו בור י' בור ט' נמי הוה סברא דהוי אב
לנזקין כיון דיש בו כדי להזיק ומכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקין דקרא דונפל שמה שור לא

שקלא וטריא

— סכום על דף היומי —

בבא קמא ג

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

תנא שור וכל מילי דשור שכולל את השן.
(קושיה) ושמואל נמי הא תנא ליה שור?

ביאור המשנה לפי שמואל

כתוב במשנה 'לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור'. עכשיו הגמרא
תבאר כיצד שמואל מפרש את המשנה:

(תירוץ) אמר רב יהודה תנא שור לקרנו ומבעה לשינו-

והכי קאמר לא ראי הקרן, שאין הנאה להזיקו, כראי השן שיש הנאה להזיקו –

כלומר שאין השן יכול ללמוד מקרן, כיוון שהקרן אין הנאה להזיקו משא"כ השן.

ולא ראי השן, שאין כוונתו להזיק, כראי הקרן שכוונתו להזיק.

[עד כאן דף ג עמוד ב]

(קושיה) והתנן אדם מועד לעולם בין ער בין ישן והרי הוא כיוצא בו?
אלא אכחו רוק הפה וניעו ליחת החוטם. **היכי דמי?**

אי בהדי דאזלי קמזקי שגפול על השיראים וטינפם או לתוך המשקין ונמאסו – **כחו** גופו
הוא?

אי בתר דנייח על הארץ והזיקו שהחולק אדם בהם- **בין לרב בין לשמואל היינו בור**
דהיינו תקלה שהפקירו?
אלא תולדה דמבעה כמבעה.

אש

וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש.

תולדה דאש מאי ניהו?

אילימא אבנו סכינא ומשאוי שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו.

היכי דמי?

אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש? מ"ש אש, דכח אחר מעורב בהו וממונך
ושמירתו עליך, הני נמי כח אחר מעורב בהו וממונך ושמירתן עליך?!
אלא תולדה דאש כאש.

(מסקנה) וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל.

(קושיה) דרגל?! רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל?

בחצי נזק צורות, שהייתה מהלכת והתיזה צורות ברגליה ושברו את הכלים, דהלכתא
גמירי לה שהוא ממון ולא קנס. [למרות שלגבי קרן שור תם משלם חצי נזק, שם היינו משום
קנס, אמנם כאן הוא ממונא משום רגל.]

ואמאי קרי לה תולדה דרגל⁶ הואיל ואינה משלמת כמותה?

לענין תשלומי נזיקין במקרה שהזיק יותר ממה שהוא שווה, יש הבדל בין אבות נזיקין
והיינו: רגל שמשלם את העודף מביתו, ולגבי קרן, משלם מגופו בלבד ואת השאר
הפסיד הניזק:

א. רב פפא - לשלם מן העלייה העודף מביתו.

(קושיה) והא מבעיא בעי רבא:

דבעי רבא חצי נזק צורות מגופו משלם או מן העלייה משלם?

(תירוץ) לרבא מבעיא ליה, לרב פפא פשיטא ליה.

לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל?

ב. רבא - לפוטרה ברה"ר⁷ כמו שרגל שאינו חייב אלא כשנכנס לרשות הניזק

והזיקה ('ביער בשדה אחר').

[משנה] מאי המבעה – מחלוקת רב ושמואל

מאי מבעה?

א. **רב אמר מבעה זה אדם.**

דכתיב אמר שומר הקב"ה אתא בקר גאולה לצדיקים וגם לילה חושך לרשעים **אכן אם**
תשובו בתשובה תבעיון ותבקשו מחילה בעיו.

ב. **שמואל אמר מבעה זה השן.**

דכתיב איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו **מאי משמע** כדמתרגם רב יוסף איכדין **איך**
איתבליש חיפשו **עשו אתגלין** נתגלו **מטמרוהי** אוצרותיו – אלמא נבעו לשון גילוי הלכך
אמר שמבעה זה השן, שלפעמים מגולה ולפעמים מכוסה.

ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל?

אמר לך מי קתני במשנה **נבעה** משמע שהוא עצמו נגלה, 'מבעה' קתני משמע שהוא
מבעה דבר אחר.

ושמואל מ"ט לא אמר כרב?

אמר לך מי קתני בועה משמע לשון בעי כפי הפסוק?!

מכדי קראי: לא כמר דייקי, ולא כמר דייקי.

רב מ"ט לא אמר כשמואל?

⁷ תוספות ד"ה לפוטרו ברה"ר. וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי משלם מן העלייה וי"ל כיון דמן
הדין היה משלם נזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי נזק **אם כן אתי הלכתא להקל**
ולא להחמיר:

⁶ תוספות ד"ה אמאי קרי לה תולדה דרגל. אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות
לה שם בפני עצמה: